

TYRIMAS
JAUNIMO ORGANIZACIJŲ POŽIŪRIS Į ŽMOGAUS TEISIŲ IR RASIZMO
PROBLEMATIKĄ LIETUVOJE

Tyrimą atliko Jaunimo karjeros centras

2013 m., birželis

Kaunas, Lietuva

charm
ingyouth.eu

Turiny

1. Įvadas.....	3
2. Tyrimo metodologija.....	4
3. Tyrimo tikslinė grupė.....	5
4. Jaunimo organizacijos ir žmogaus teisės.....	10
5. Diskriminaciją mažinančios priemonės.....	18
6. Išvados ir rekomendacijos.....	22
7. Nuorodos.....	25

1. Įvadas

Įgyvendinant Europos Komisijos remiamą ir Lietuvos, Graikijos, Lenkijos, Ispanijos, Bulgarijos ir Italijos partnerystėje įgyvendinamą projektą “Pilietinė pagalba jaunimo organizacijoms kovojant su diskriminacija ir rasizmu“ nr. JUST/2012/FRAC/AG/2723, viešojo įstaiga “Jaunimo karjeros centras” atliko tyrimą “Jaunimo organizacijų požiūris į žmogaus teisių ir rasizmo problematiką”. Pagrindinis tyrimo tikslas - ištirti jaunimo organizacijų požiūrį į žmogaus teisių kovos su rasizmu užtikrinimą Kauno rajone. Tyrimu taip pat buvo siekiama suprasti, kaip jaunimo organizacijos įtraukia skirtingos rasės, tautybės, lytinės orientacijos, socialinės klasės atstovus ir neįgaliuosius ir kaip jos suvokia rasizmą ir žmogaus teises.

Tyrimo klausimai buvo formuluojami taip, kad leistų nustatyti antirasistinės ir anti-diskriminacijos praktikos pavyzdžius, o svarbiausia - nustatyti socialinės atskirties grupes, į kurias nukreipti stipriausi stereotipai ir išankstinės nuostatos tiek organizacijos viduje, tiek ir su kuriomis organizacijos dirba.

Remiantis gautais tyrimų rezultatais siekiama išmatuoti jaunimo organizacijų motyvaciją gerbti įvairovę ir žmogaus teises bei dirbti su socialinę atskirtį patiriančiais asmenimis, o taip pat nustatyti organizacijų atstovų mokymosi poreikius, siekiant padidinti socialinės atskirties grupių įtraukimą į organizacijos veiklą bei efektyvias antirasistines priemones taikomas jaunimo organizacijose.

Tyrimo rezultatais remiamasi siekiant sukurti ir parinkti metodines priemones jaunimo organizacijų atstovų mokymui(si), kurios leistų įgyvendinti užsibrėžtą projekto tikslą – transformuoti darbą su jaunais asmenimis Europoje taip, kad jaunimo veikloje nebeliktų jokių žalingų stereotipų, skatinančių rasizmą ar bet kokią kitą tolerancijos stoką jaunimo tarpe ir kad bet kokios Europos jaunimo iniciatyvos būtų paremtos pagarba pagrindinėms žmogaus teisėms.

Tyrimo rezultatai leido nustatyti aktyviausių jaunimo organizacijų veikos sritis (laisvalaikio organizavimas, politinis dalyvavimas, paramos veikla ir pan.), o tai leis tinkamai parinkti ugdymo priemones siekiant didesnio ir efektyvesnio su jaunu dirbačių orgnizacijų į(si)traukimo į kovos už žmogaus teisių prevenciją.

Atliktas tyrimas taip pat padėjo atskleisti tolimesnę projekto eigą, siekiant kuo didesnio jaunimo organizacijų įsitraukimo formuojant šiuolaikinio jaunimo vertybes, teigiamą požiūrį į pažeidžiamas socialines grupes ir tinkamą elgesį su silpnesniais už save.

2. Tyrimo metodologija

Tyrimas buvo orientuotas į keturias dažniausiai Lietuvoje pasitaikančias diskriminacijos apraiškas – (1) lyčių nelygybė, (2) diskriminacija dėl skirtingos tautybės, rasės bei priklausymo etninėms mažumoms, (3) diskriminacija dėl skirtingos lytinės orientacijos ir (4) neįgaliųjų diskriminacija.

Užsibrėžtiems tyrimo tikslams pasiekti buvo pasirinkta keletas skirtingų įvairiose jaunimo užimtumo srityse veikiančių jaunimo organizacijų apklausos būdų:

1. Internetinė apklausa: buvo parengtas specialus klausimynas, kuris sukeltas į internetinės apklausos sistemą. Siekiant išsiaiškinti diskriminacijos pobūdį ir mastą jaunimo tarpe, buvo tiriama: (1) socialinės nelygybės mastas moksleivių ir studentų tarpe bei jų požiūris į pagrindinių jų teisių ir laisvių užtikrinimą; (2) neįgaliųjų integracijos problemos moksleivių ir studentų tarpe. Taip pat didelis dėmesys skirtas siekiant atskleisti moksleivių ir studentų, bei mokytojų ir dėstytojų požiūrį į skirtingą lytinę orientaciją turinčius ir neįgaliuosius bendramokslius bei skirtingos rasės ar tautybės besimokančiuosius. Klausimai buvo suformuoti taip, kad atskleistų tiek pačių respondentų nuomonę, tiek ir jų atstovaujamų organizacijų požiūrį ir pasirengimą dirbti su aukščiau išvardintomis socialinėmis grupėmis.

2. Interviu buvo atliekamas su jaunimo organizacijų vadovais, neįgaliųjų atstovais, ekspertais. Tyrimo metu 2013 m. balandžio-birželio mėn. buvo atlikti 14 atskirų interviu.

3. Fokus grupių apklausa aprėpė jaunimo oraganizacijų atstovų ir darbuotojų, bei neįgaliųjų atstovų ir jaunimo neformalaus ugdymo ekspertų

grupės.

4. Duomenų analizė, kuri aprėpė tiek ansčiau atliktų tyrimų duomenų peržiūrą ir analizavimą, tiek žiniasklaidos ir socialinės medijos informaciją apie situaciją žmogaus teisių ir diskriminacijos srityje Lietuvoje. Nemažai informacijos reikalingos projektui atkleidė ir Lietuvos studentų sąjungos iniciatyva 2011 m. atliktas tyrimas „Daugialypė diskriminacija aukštojo mokslo institucijose“, kurio tikslas – įvertinti diskriminacijos aukštosiose mokyklose mastą ir studentų nuostatas, susijusias su diskriminacija. Minėtame tyrime buvo apklausti 1 074 studentai iš 20-ties Lietuvos universitetų ir 19-os kolegijų, reprezentuojantys 182 081 studentą.

3. Tyrimo tikslinė grupė

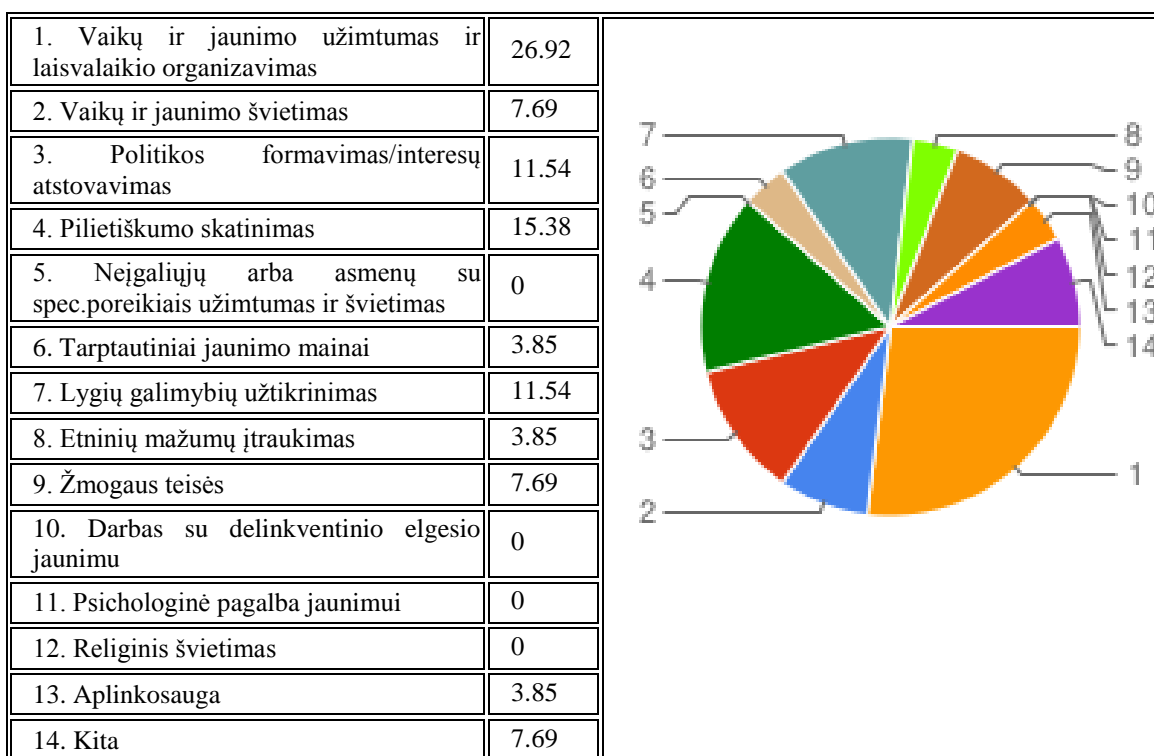
Tyrimo tikslinę grupę sudarė Kauno mieste ir rajone įsikūrusios jaunimo organizacijos, dirbančios įvairiose jaunimo užimtumo srityse, tačiau tiesiogiai nedirbančios kovos su rasizmu ir diskriminacija ar kovos už žmogaus teises srityje. Jaunimo organizacija tyrimo metu buvo supranatama kaip bet koks susibūrimas dirbantis su jaunimu, nebūtinai įsteigtas juridškai. Tikslinės grupės atstovams buvo keliamas reikalavimas atstovauti bent vieną iš dviejų tyrimo focus grupių: (1) moksleivius ar/ir (2) studentus.

Kvietimas dalyvauti apklausoje buvo išsiųstas dideliame būriui jaunimo organizacijų atstovų: mokinių tarybų mokyklose ir moksleivių parlamento nariams, asociacijos "Kauno apskritis stalias" organizacijų atstovams.

Iš viso 42 respondentai (69,23% moterų, 30,77% vyrų) atsakė į apklausą. Be to, svarbu paminėti, kad absoliuti dauguma respondentų tautybė - lietuviai. Dauguma (61,54%) respondentų priklausė amžiaus grupei nuo 14 iki 19 metų, 30,77% buvo 20-24 metų amžiaus ir tik 7,69% respondentų buvo 25-29 metų amžiaus. Kalbant apie jaunimo organizacijų respondentų pozicijas, dauguma respondentų buvo savanoriai (38,46%), taip pat lyderiai/vadovai ir valdybos nariai (po 23,08%).

Dauguma (46,15%) respondentų nurodė, kad jie dirbo jaunimo organizacijose mažiau nei 1 metus. Žemiau pateiktoje diagramoje nr.1 matyti tiriamų organizacijų veiklos sričių pasiskirstymas, akivaizdžiai dominuojant vaikų ir jaunimo užimtumo ir laisvalaikio organizavimo veiklai (26,92 proc.)

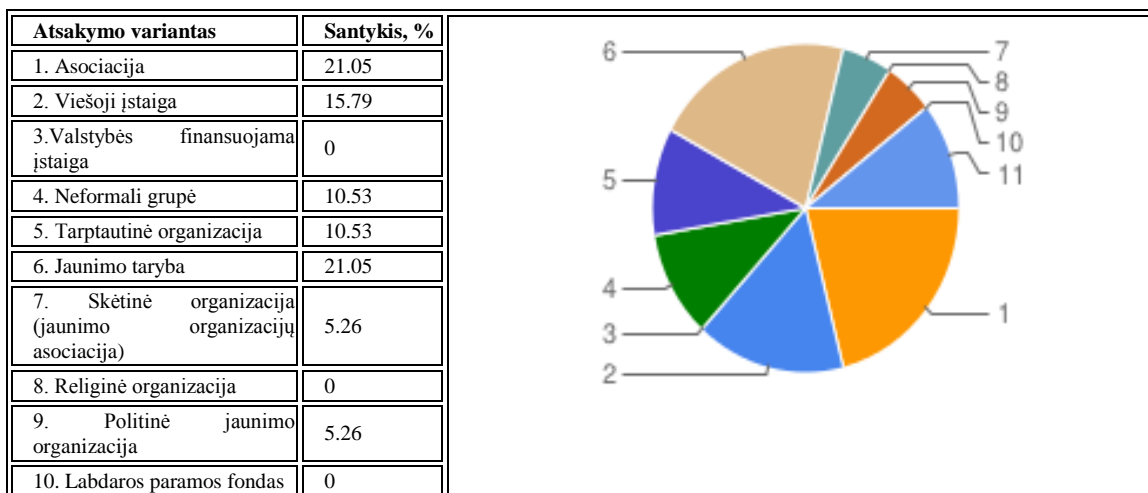
Diagrama nr.1 Jūsų atsovaujama organizacija vykdo veiklą šiose srityse

Nors jaunimo organizacija šio tyrimo aprėptimi suprantama kaip bet koks susibūrimas dirbantis su jaunimu, nebūtinai juridiskai įsteigtas, tyrime dominavo juridinį statusą turinčios organizacijos – asociacijos (21,05 proc.).

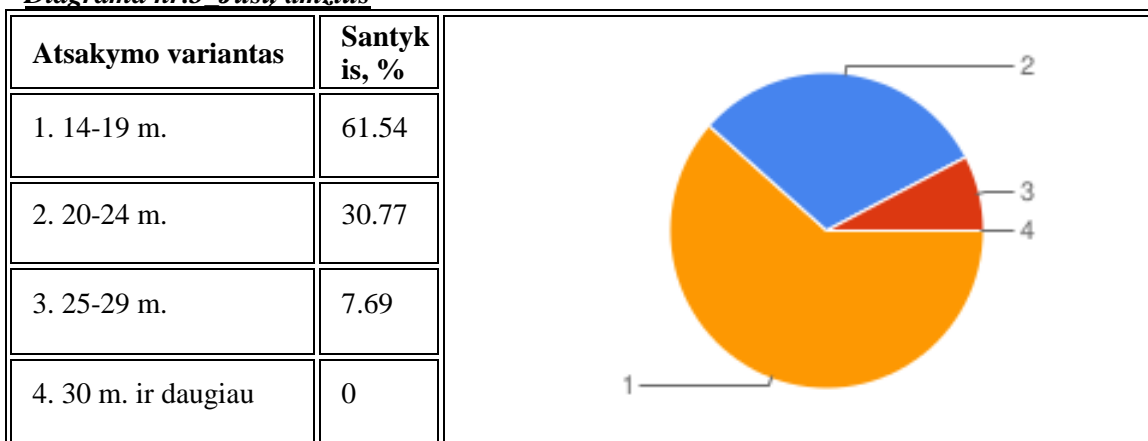

Diagrama nr.2 Jūsų atstovaujamos organizacijos statusas

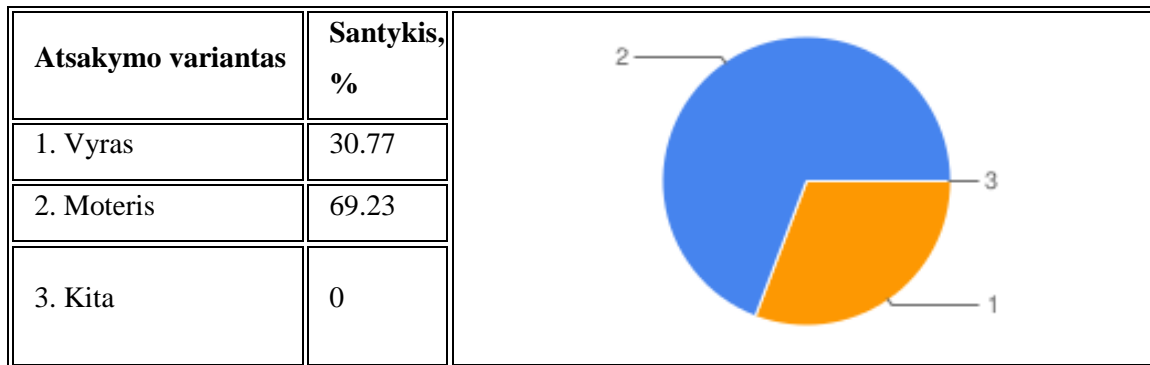

Respondentų tarpe dominavo 14-19 m. amžiaus, (61, 54 proc.), lietuvių tautybės (100 proc.), moterys (69,23 proc.). (Žr. diagramas Nr.3-5)

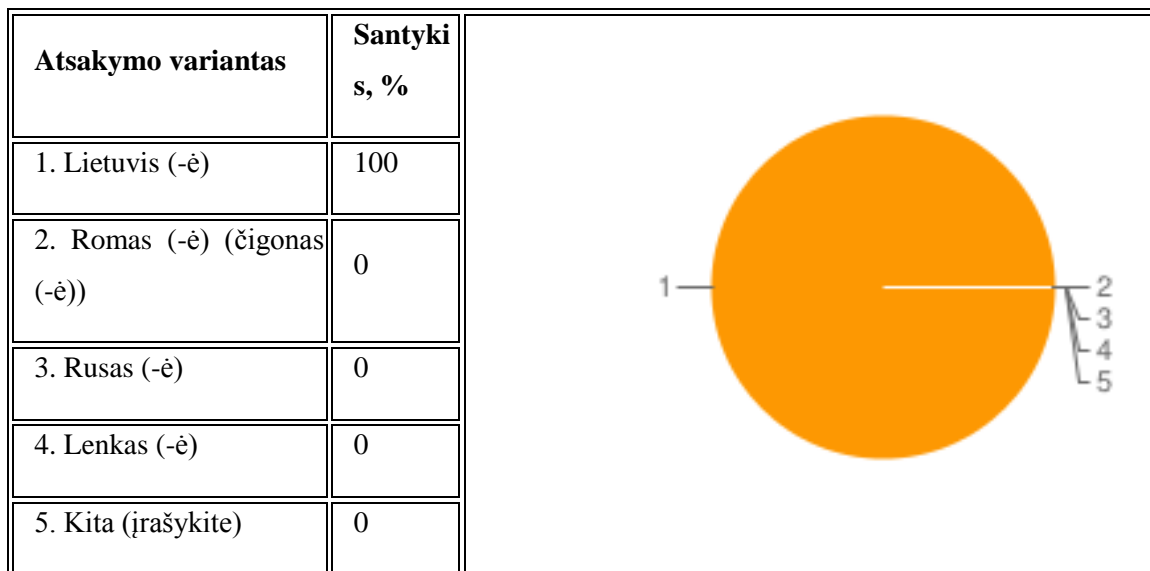
Diagrama nr.3 Jūsų amžius

Diagrama Nr. 4 Jūsų lytis

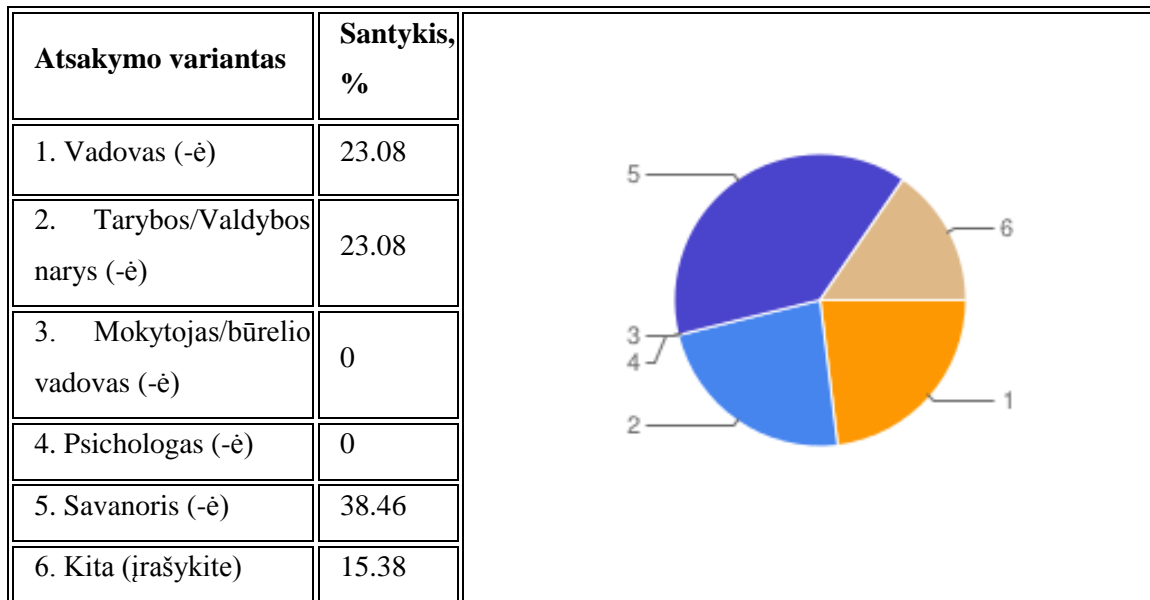
Diagrama nr. 5 Jūsų tautybė

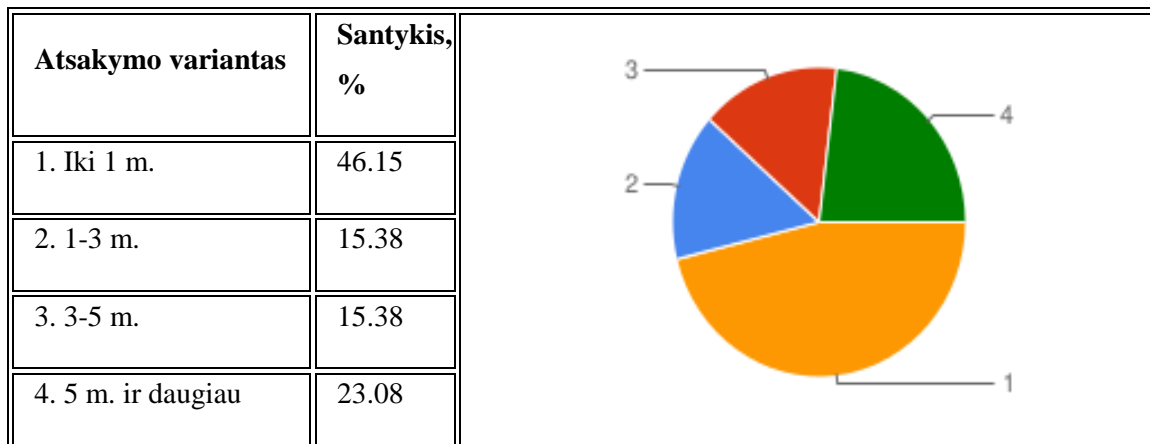
Tarp tyrime dalyvavusių respondentų daugiausiai buvo savanorių (38,46 proc.) ir vadovų (23,08 proc.) bei valdybos/tarybos narių (23,08 proc.), dalyvaujančių organizacijos veikloje iki 1 m. (46,15 proc.) (Žr. diagramas Nr.6-7)

Diagrama nr. 6 Jūsų pareigos organizacijoje

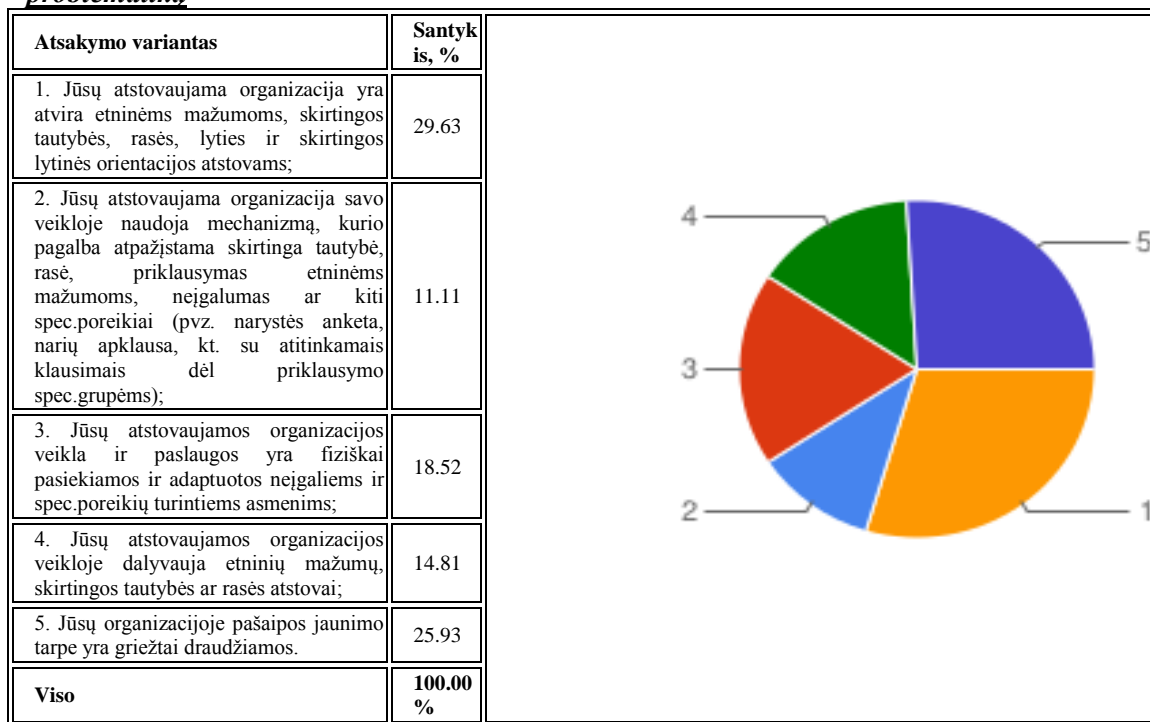
Diagrama nr. 7 Jūsų dalyvavimo jaunimo organizacijoje trukmė

4. Jaunimo organizācijas ir žmogaus teisės

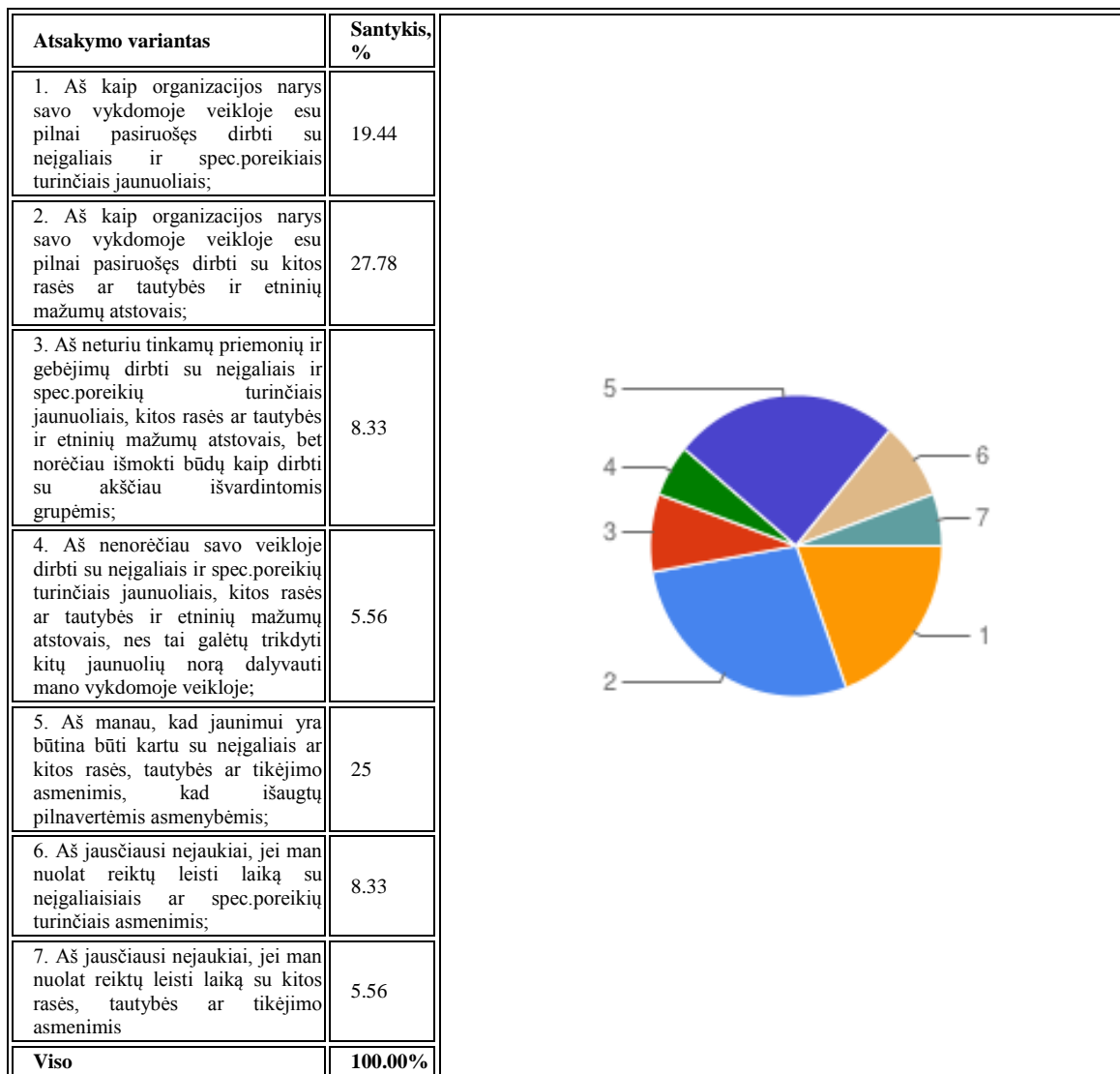
Beveik 30 proc. visų apklaustų jaunimo organizacijų teigė esančios atviros etninėms mažumoms, skirtingos tautybės, rasės, lyties ir skirtingos lytinės orientacijos atstovams, tačiau tik 14,81 proc. organizacijų veikloje dalyvauja tokie asmenys. Tik vos daugiau nei 11 proc. apklaustų organizacijų savo veikloje naudoja mechanizmą, kurio pagalba atpažįstama skirtinga tautybė, rasė, priklausymas etninėms mažumoms, neįgalumas ar kiti spec.poreikiai (pvz. narystės anketa, narių apklausa, kt. su atitinkamais klausimais dėl priklausymo spec.grupėms). Pastebėtina, kad beveik 28 proc. jaunimo organizacijų darbuotojų yra pilnai pasiruošę dirbti su kitos tautybės ar rasės žmonėmis ir 25 proc. respondentų mano, kad jaunimui yra būtina būti kartu su neįgaliais ar kitos rasės, tautybės ar tikėjimo asmenimis, kad išaugtų pilnavertėmis asmenybėmis. (Žr.diagramą Nr.8-9)

Diagrama Nr.8 Jūsų atstovaujamos organizacijos požiūris į žmogaus teisių ir rasizmo problematiką

Vertinant neįgaliųjų ar spec. poreikių turinčių asmenų įtraukimą į jaunimo organizacijų veiklą, situacija panaši: virš 18 proc. jaunimo organizacijų veikla ir paslaugos yra fiziškai pasiekiamos ir adaptuotos neįgaliesiems ir spec.poreikių turintiems asmenims ir virš 19 proc. organizacijos narių savo vykdomoje veikloje yra pilnai pasiruošę dirbti su neįgaliais ir spec.poreikiais turinčiais jaunuoliais. (Žr. diagramą Nr.8-9)

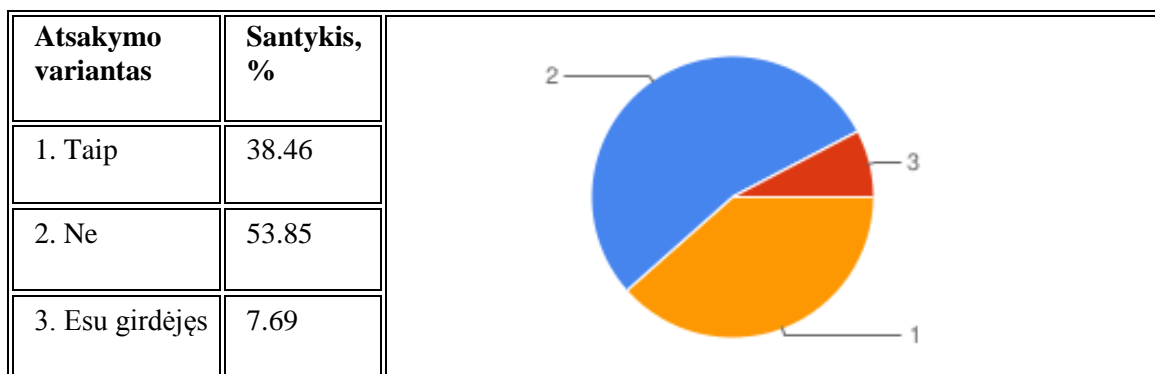
Diagrama nr.9 Jūsų asmeninis požiūris į žmogaus teisių ir rasizmo problematiką

Pažymėtina, kad virš 8 proc. apklaustų organizacijų atstovų neturi tinkamų priemonių ir gebėjimų dirbti su neįgaliais ir spec.poreikių turinčiais jaunuoliais, kitos rasės ar tautybės ir etninių mažumų atstovais, bet norėtų išmokti būdų kaip dirbti su akščiau išvardintomis grupėmis, o truputį daugiau nei 5 proc. jaustūsi nejaukiai jei nuolat reiktų leisti laiką su kitos rasės, tautybės ar tikėjimo asmenimis ir virš 8 proc. jaustūsi nejaukiai, jei nuolat reiktų leisti laiką su neįgaliais ar spec.poreikių turinčiais asmenimis. 5,56 proc. jaunimo organizacijų atstovų apskritai nenorėtų savo veikloje dirbti su neįgaliais ir spec.poreikių turinčiais jaunuoliais, kitos rasės ar tautybės ir etninių mažumų atstovais, ir mano, kad tai galėtų trikdyti kitų jaunuolių norą dalyvauti mano vykdomoje veikloje.

38,46 proc. dalyvavusiųjų apklausoje teigė žiną, kad jų atstovaujamos organizacijos veikloje dalyvauja skirtingos lytinės orientacijos atstovai, 7,69 proc. apie yra tik girdėję, o beveik 54 proc. apie tai nežino.

Diagrama nr. 10 Ar žinote, kad jūsų atstovaujamos organizacijos veikloje dalyvauja skirtingos lytinės orientacijos atstovai?

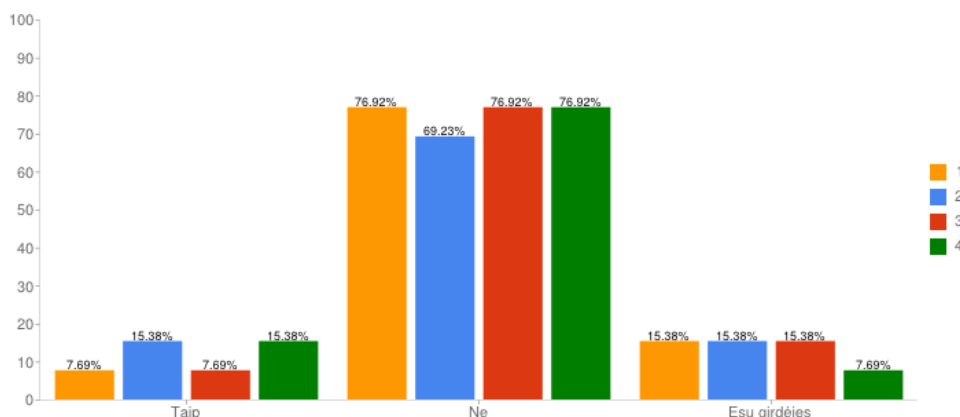

75 proc. respondentų teigė nežiną, kad jų organizacijoje kas nors būtų patyręs (-usi) patyčias/priekabiavimą/pašaipas. Virš 11 proc. apklaustųjų teigė žinantys apie patyčias/priekabiavimą/pašaipas, iš kurių daugiausiai yra buvę dėl lyties ir rasės/tautybės – po 15,38 proc. Po nepilnus 8 proc. teigė žinantys apie patirtas patyčias dėl

negalios ir religinių įsitikinimų. Iš 13,46 proc. girdėjusių apie patiriamą pažeminimą mažiausiai – 7,69 proc. yra dėl rasės/tautybės. (Žr. Diagramą nr.11)

Diagrama nr. 11 Ar žinote, kad jūsų organizacijoje kas nors yra patyręs (-usi) patyčias/priekabiavimą/pašaipas?

	Taip	Ne	Esu girdėjęs
1. Dėl negalios	7.69%	76.92%	15.38%
2. Dėl Lyties	15.38%	69.23%	15.38%
3. Dėl religinių įsitikinimų	7.69%	76.92%	15.38%
4. Dėl rasės, tautybės	15.38%	76.92%	7.69%
Viso	11.54%	75%	13.46%

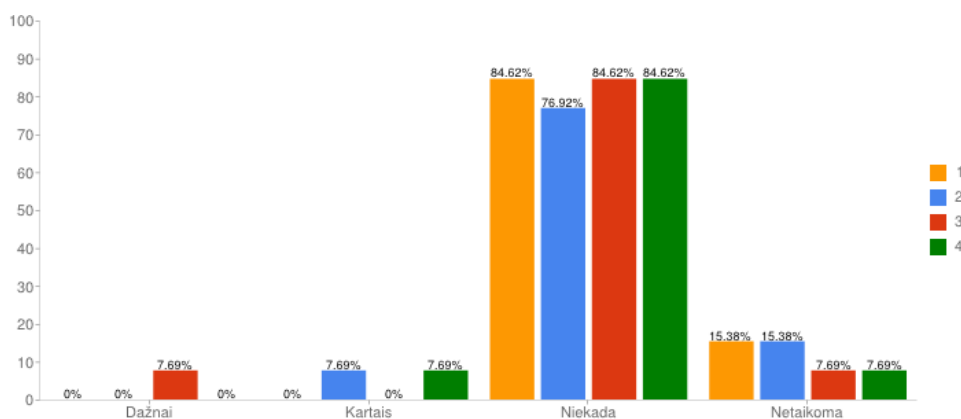
Beveik 83 proc. respondentų teigė niekada nepatiriantys patyčių/pašaipų/priekabiavimo dėl negalios, rasės/tautybės ar lyties. Iš beveik 4 proc. kartais patiriančių patyčias daugiausia jų patiria dėl lyties ir religinių įsitikinimų, po nepilnus 8 proc. Iš nepilnai 2 proc. dažnai patirinačių patyčias daugiausia jų patiria dėl rasės/tautybės. (žr. diagramą nr. 12)

Studentų tarpe nėra nė vienos asmenų grupės, apie kurią studentai nebūtų girdėję žeminančių replikų. Tačiau daugiausia jų išsakoma lyties pagrindu. Kas antras apklausoje dalyvavęs studentas teigia, kad yra girdėjęs tokių pasisakymų apie moteris, keturi iš dešimties – apie vyrus, kas ketvirtas – apie homoseksualius asmenis. Iš moterų šaiposi dažniausiai (5,5 proc.

apklaustųjų teigė, kad tokių replikų girdi dažnai).

Diagrama Nr.12 Ar savo organizacijos veikloje esate patyrę/patiriate patyčias/priekabiavimą/pašaipas?

	Dažnai	Kartais	Niekada	Netaikom a
1. Dėl negalios	0%	0%	84.62%	15.38%
2. Dėl Lyties	0%	7.69%	76.92%	15.38%
3. Dėl rasės, tautybės	7.69%	0%	84.62%	7.69%
4. Dėl religinių įsitikimų	0%	7.69%	84.62%	7.69%
Viso	1.92%	3.85%	82.69%	11.54%

Tyrimas „Daugialypė diskriminacija aukštojo mokslo institucijose“ (Lietuvos studentų sąjunga, 2011 m.) atskleidė, kad:

[..]Lietuvos studentai pastebi savo bendramokslų verbalinę agresiją (žeminančias replikas, juokelius), nukreiptą į įvairias socialines grupes. Daugiausia („kartais“ arba „dažnai“) ji pasireiškia moterų (76,8 proc.), homoseksualių asmenų (74,7 proc.) ir vyrų (66,5 proc.) atžvilgiu. Kiek rečiau šaipomasi iš etninių, rasinių grupių (52,8 proc.), vyresnio amžiaus žmonių (51 proc.), religinių mažumų atstovų (43,3 proc.) ir specialiųjų poreikių turinčių asmenų (39,4 proc.). Dažniausiai bendramokslų pašaipų taikiniai tampa homoseksualūs asmenys ir moterys. Kad jiems skirtų replikų girdi

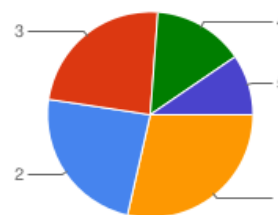
„dažnai“, nurodė atitinkamai 21,3 proc. ir 19,8 proc. respondentų Kad „dažnai“ šaiposi iš moterų, nurodė 17,2 proc. merginų ir 27,4 proc. vaikinių. Tą patį galima pasakyti ir apie homoseksualius asmenis: 17,9 proc. merginų ir 31 proc. vaikinių nurodė, kad homoseksualūs asmenys dažnai tampa bendramokslių pajuokų objektu. Be to, studentai yra linkę pasišaipyti ir iš vyrų. Tokius juokelius girdėjo 11,9 proc. merginų ir 17 proc. apklausoje dalyvavusių vaikinių. Galima daryti prielaidą, kad pajuokos grindžiamos ne lyčių konfrontacija, o hegemoninio vyriškumo aukštinimu, kai normatyvinė vyriškumo pozicija aukštinama žeminant kitus: moteris, homoseksualus ir šios normos neatitinkančius vyrus. Apklausa rodo, kad socialinių grupių žeminimas, pasireiškiantis įžeidžiomis replikomis ir žeminančiais juokeliais, yra plačiai paplitęs tarp studentų - ypač daug jų adresuojama vyrams (35,9 proc.), moterims (24 proc.) ir homoseksualiems asmenims (18,9 proc.).

Pastebėtina, kad su diskriminacija yra kovojama skirtingai. Dažniausiai yra taikomos drausminimo priemonės (28,57 proc.), taip pat yra organizuojami ugdomieji užsiėmimai patyčių ir diskriminacijos prevencijos klausimais (23,81 proc.) arba organizacijų vadovai tarpininkauja sprendžiant diskriminacinio pobūdžio konfliktus (23,81 proc.). Kiek rečiau (14, 29 proc.) jaunimas paliekamas diskriminacinio pobūdžio konfliktus spręsti pats. (žr.diagramą nr. 13)

Diagrama nr. 13 Kokie diskriminacijos užkardymo mechanizmai yra taikomi Jūsų organizacijoje?

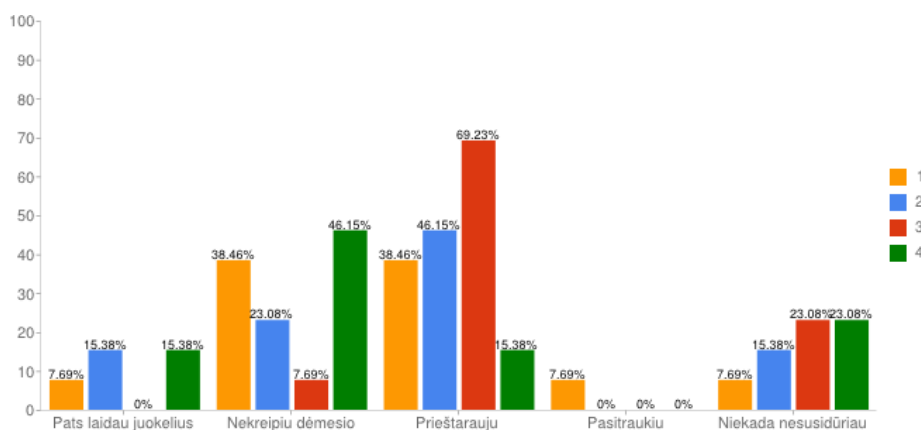
Atsakymo variantas	Santykis, %
1. Įvykus diskriminacinio pobūdžio konfliktui yra taikomos drausminimo priemonės;	28.57
2. Organizuojami ugdomieji užsiėmimai patyčių ir diskriminacijos prevencijos klausimais;	23.81
3. Veikos vadovai tarpininkauja sprendžiant diskriminacinio pobūdžio konfliktus;	23.81
4. Jaunimas konfliktus paliekamas spręsti pats;	14.29
5. Kita	9.52
Viso	100.00%

Virš 25 proc. jaunimo organizacijų savo veikloje griežtai draudžia pašaipas jaunimo tarpe (žr. diagramą nr.8), o virš 42 proc. respondentų prieštarauja įžeidžiantiems juokeliams. Pastebėtina, kad labiausiai prieštaraujama įžeidžiantiems juokeliams apie neįgaliuosius ir turinčius spec. poreikių asmenis, net virš 69 proc. respondentų. Kiek mažiau – virš 46 proc. prieštarauja įžeidžiantiems juokeliams apie moteris/vyrus ir virš 38 proc. prieštarauja įžeidžiantiems juokeliams apie etninių (pvz. čigonų, čiukčių), rasinių (pvz. neegrų) tautinių (pvz. Lenkų, žydų) grupių atstovus. Mažiausias skaičius respondentų (15,38 proc.) prieštarauja įžeidžiantiems juokeliams apie homoseksualius asmenis, tačiau tokia pati respondentų dalis laido juokelius apie homoseksualius asmenis, ir tai yra daugiausia įžeidžiančių juokelių patirianti socialinė grupė (žr. diagramą nr. 14). Beveik 29 proc. respondentų nekreipia dėmesio į įžeidžiančius juokelius, iš kurių labiausiai nekreipiamas dėmesys į juokelius apie homoseksualius asmenis (46,15 proc.) ir apie etninių, rasinių, tautinių grupių atstovus (38,46 proc.).

Diagrama nr. 14 Kaip jūs reaguojate į įžeidžiančius juokelius

	Pats laidau juokelius	Nekreipiu dėmesio	Prieštarauju	Pasitraukiu	Niekada nesusidūriau
1. Apie etninių (pvz. čigonų, čiukčių), rasinių (pvz. negrų) tautinių (pvz. Lenkų, žydų) grupių atstovus	7.69%	38.46%	38.46%	7.69%	7.69%
2. Apie moteris/vyrus	15.38%	23.08%	46.15%	0%	15.38%
3. Apie neįgaliuosius ir turinčius spec. poreikių asmenis	0%	7.69%	69.23%	0%	23.08%
4. Apie homoseksualius asmenis	15.38%	46.15%	15.38%	0%	23.08%
Viso	9.62%	28.85%	42.31%	1.92%	17.31%

Tyrimas „Daugialypė diskriminacija aukštojo mokslo institucijose“ (Lietuvos studentų sąjunga, 2011 m.) pažeipų pobūdį ir lygį jaunimo tarpe apibrėžė taip:

[..] Studentų tarpe atsakas į verbalinę agresiją yra nevienareikšmis. Dažniausiai įžeidžiančių juokelių tiesiog nepaisoma, taip netiesiogiai palaikant agresorių. Užgaulių replikų apie religines mažumas, homoseksualius asmenis, etnines, rasines grupes nepaiso atitinkamai 41,5 proc., 40,8 proc., 38,2 proc. respondentų. Dažniausiai prieštaraujama, kai įžeidžios replikos

laidomos apie moteris (39,7 proc.), specialiųjų poreikių turinčius žmones (35,5 proc.) ir vyresnio amžiaus asmenis (32,6 proc.). Rečiausiai nepritarimas išsakomas, kai šaipomasi iš homoseksualių asmenų (21 proc.) ir vyrų (15,4 proc.). Lietuvos aukštosiose mokyklose besimokančių studentų patyčių tendencijas būtų galima apibūdinti kaip „lyčių karus“, kai vaikinai šaiposi iš moterų (43,7 proc.), o merginos (nors ir 7,7 proc. punkt. mažiau) – iš vaikinų (36 proc.). Studentų apklausoje dalyvavusios merginos labiau nei vaikinai buvo linkusios prieštarauti juokeliams, kurie žemina: dėl asmenų, turinčių specialiųjų poreikių, įžeidinėjimo prieštaravo 38,4 proc. merginų ir 27,1 proc. vaikinų, dėl moterų – atitinkamai 47,6 proc. ir 17 proc., dėl homoseksualių asmenų – 25,3 proc. ir 8,7 proc., dėl etninių, rasinių grupių – 33,9 proc. ir 17,7 proc., dėl religinių mažumų – 25,5 proc. ir 15,9 proc., dėl vyrų – 15,9 proc. ir 15,7 proc., dėl vyresnio amžiaus žmonių – 36,9 proc. ir 20,2 proc. (16 pav.). „Didžiausios“ merginų reakcijos sulaukia juokeliai, žeminantys moteris (47,6 proc.), specialiųjų poreikių turinčius asmenis (38,4 proc.) ir vyresnio amžiaus žmones (36,9 proc.), mažiausiai – replikos, skirtos vyrams (15,9 proc.).

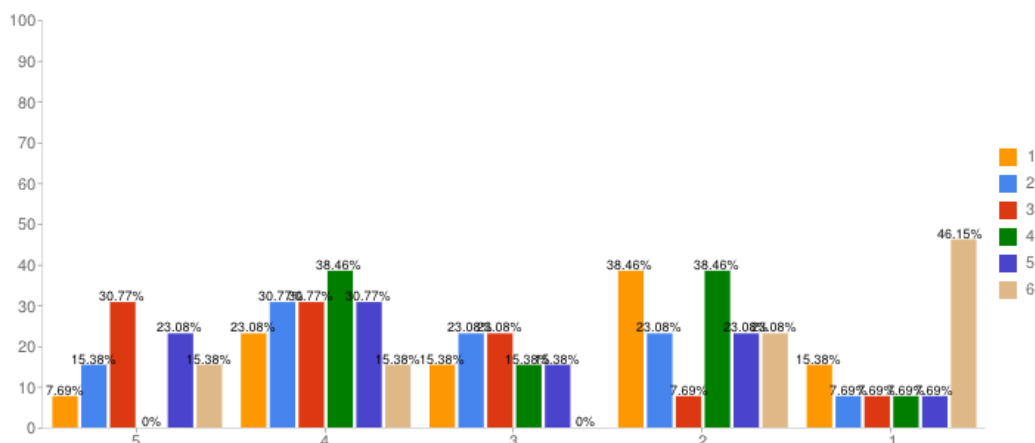
5. Diskriminaciją mažinančios priemonės

Apklaustų jaunimo organizacijų atstovų nuomone labiausiai požiūrį į įvairias socialines grupes bei žmogaus teises ir laisves formuoja šeima - beveik po 31 proc. ir labiausiai ir labai formuojanti. Sekanti yra ugdymo įstaiga - 23,08 proc. parinko kaip labiausiai ir 30,77 proc. labai formajuonacią požiūrį į žmogaus teises ir laisves. Ne ką mažiau prisidedant prie požiūrio į žmogaus teises ir laisves formavimo savo veikla mato ir pačių organizacijų atstovai – 30,77 proc. mano formuojantys ir 15,38 proc. mano labai formuojantys. Truputį mažiau reikšminga formuojant požiūrį į žmogaus teises ir laisves yra žiniasklaida kaip labai ir kaip mažai formuojančią pasirinko tie patys 38,46 proc., tad galima daryti išvadą, kad ji nelabai prisideda prie

požiūrio į žmogaus teises ir laisves formavimo. (žr. diagramą nr.15)

Diagrama Nr.15 Ivertinkite, kas formuoja jūsų požiūrį į pagrindinės žmogaus teises ir laisves? (1 reikškia visiškai neformuoja, o 5 labiausiai prisideda formuojant)

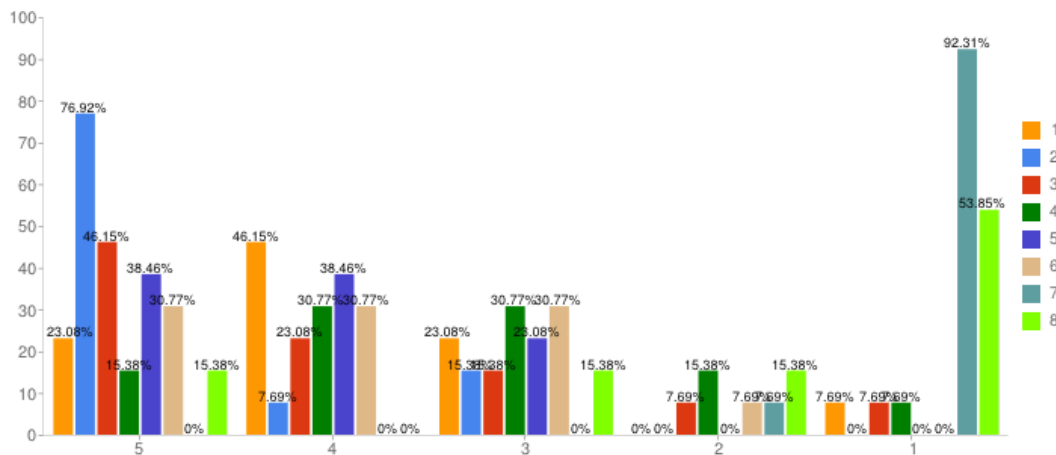
	5	4	3	2	1
1. Bendraamžiai;	7.69%	23.08%	15.38%	38.46%	15.38%
2. Jūsų atstovaujamos organizacijos veikla	15.38%	30.77%	23.08%	23.08%	7.69%
3. Šeimos nariai	30.77%	30.77%	23.08%	7.69%	7.69%
4. Žiniasklaida	0%	38.46%	15.38%	38.46%	7.69%
5. Mokykla/universitetai/kolegijos	23.08%	30.77%	15.38%	23.08%	7.69%
6. Kita (įrašykite)	15.38%	15.38%	0%	23.08%	46.15%
Viso	15.38%	28.21%	15.38%	25.64%	15.38%

Jaunimo organizacijų atstovų nuomone, priemonių diskriminacijos mažinimui labiausiai turi imtis past jaunimas (79,92 proc.), antroje vietoje yra tėvai (46,15 proc.) ir trečioje vietoje yra valdžios institucijos (38,46 proc.). Taip pat nemažai respondentų mano, kad mokytojai/dėstytojai/būrelių vadovai taip pat turi imtis priemonių siekiant užkirsti kelią patyčioms ir skatinant pagarbą žmogaus teisėms jaunimo tarpe. (žr.diagramą nr. 16)

Diagrama nr. 16 Kas, Jūsų nuomone, turi imtis priemonių siekiant užtikrinti diskriminacijos ir patyčių mažinimą ir pagarbą žmogaus teisėms jaunimo tarpe? (kur 1 reikšžia mažiausią svarbą, o 5 didžiausią)

	5	4	3	2	1
1. Mokytojai/dėstytojai/būrelių vadovai	23.08%	46.15%	23.08%	0%	7.69%
2. Pats jaunimas	76.92%	7.69%	15.38%	0%	0%
3. Tėvai	46.15%	23.08%	15.38%	7.69%	7.69%
4. NVO	15.38%	30.77%	30.77%	15.38%	7.69%
5. Valdžios institucijos	38.46%	38.46%	23.08%	0%	0%
6. Vietos bendruomenė	30.77%	30.77%	30.77%	7.69%	0%
7. Nereikia jokių priemonių	0%	0%	0%	7.69%	92.31%
8. Kita (įrašykite)	15.38%	0%	15.38%	15.38%	53.85%
Viso	30.77%	22.12%	19.23%	6.73%	21.15%

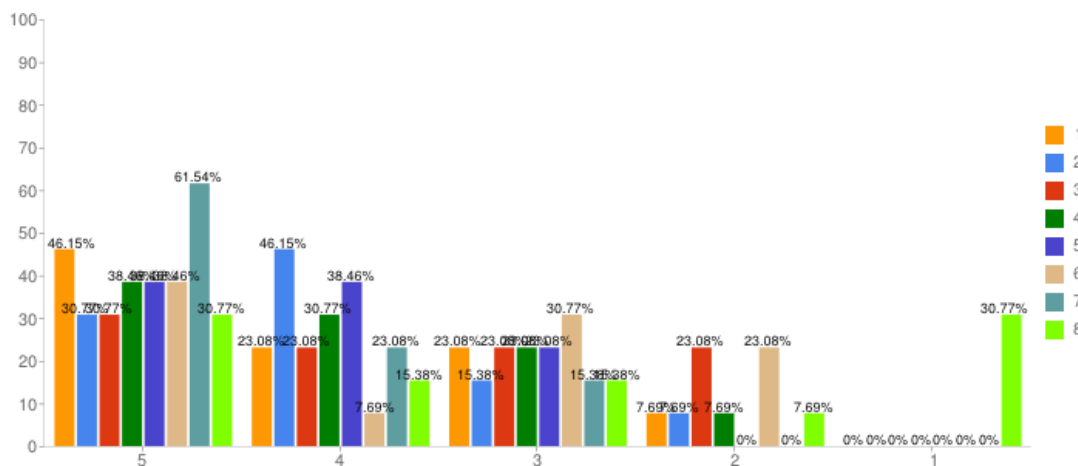
Apklaustųjų jaunimo organizacijų atstovų nuomone labiausiai tinkamos priemonės padėsiančios užtikrinti diskriminacijos ir patyčių mažinimą ir pagarbą žmogaus teisėms jaunimo tarpe yra pokalbiai šeimoje (61,54 proc. nurodė kaip svarbiausią priemonę, 23,08 proc. kaip svarbią), ne ką mažiau svarbios yra viešos kompanijos, akcijos (46,15 proc. nurodė kaip svarbiausią priemonę, 23,08 proc. kaip svarbią) ir

trečios pagal svarbumą yra mokyklos bendruomenės švietimas pagarbos įvairovei klausimais (po 38,46 proc. nurodė kaip svarbiausią ir kaip svarbią priemonę).

(žr. diagramą nr.17). Ne mažiau svarbios yra ir socialinių paslaugų prieinamumas (38,46 proc. nurodė kaip svarbiausią priemonę, 30,77 proc. kaip svarbią).

Diagrama Nr.17 Kokios priemonės, Jūsų nuomone, padėtų užtikrinti diskriminacijos ir patyčių mažinimą ir pagarbą žmogaus teisėms jaunimo tarpe? (1 reikškia mažiausią svarbą, o 5 didžiausią)

	5	4	3	2	1
1. Viešos kampanijos, akcijos	46.15%	23.08%	23.08%	7.69%	0%
2. Sisteminga situacijos analizė	30.77%	46.15%	15.38%	7.69%	0%
3. Atskirties grupių interesus ginančių organizacijų steigimas	30.77%	23.08%	23.08%	23.08%	0%
4. Socialinės paslaugos	38.46%	30.77%	23.08%	7.69%	0%
5. Mokyklos bendruomenės švietimas pagarbos įvairovei klausimais	38.46%	38.46%	23.08%	0%	0%
6. Skundus dėl (galimos) diskriminacijos nagrinėjanti komisija	38.46%	7.69%	30.77%	23.08%	0%
7. Pokalbiai šeimoje	61.54%	23.08%	15.38%	0%	0%
8. Kita (įrašykite)	30.77%	15.38%	15.38%	7.69%	30.77%
Viso	39.42%	25.96%	21.15%	9.62%	3.85%

Tyrimas „Daugialypė diskriminacija aukštojo mokslo institucijose“ (Lietuvos studentų sąjunga, 2011 m.) atskleidė kad:

[...] studijos aukštojoje mokykloje nedaro poveikio ugdant vertybines nuostatas, susijusias su pagarba įvairovei - lyginant įvairių studijų pakopų studentus, galima konstatuoti, kad magistro studijų pakopos studentai rečiau nei bakalauro studijų pakopos studentai laido užgaulias replikas ir juokelius, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi. Šią įžvalgą sustiprina ir tas faktas, kad įžeidžių juokelių, anot apklausoje dalyvavusių studentų, nevengia ir aukštųjų mokyklų dėstytojai. Studentų atsakymuose apie bakalauro ir magistro pakopose dėstančių dėstytojų elgesį nėra pastebėta statistiškai reikšmingų skirtumų. Kita vertus, palyginę studentų atsakymus apie bendramokslį, dėstytojų ir savo elgesį (respondentų nuomone, patyčios labiausiai būdingos bendramoksliams, kiek mažiau – dėstytojams ir mažiausiai – jiems patiems), teigiame, kad stigmatizuojamų grupių hierarchija išlieka nepakitusi. Duomenys rodo ryškias dėstytojų ir studentų nuostatų sąsajas. Dažniausiai pajuokų objektu tampa moterys, homoseksualūs asmenys ir vyrai, rečiausiai – specialiųjų poreikių turintys žmonės. Vadinasi, galima daryti išvadą, kad Lietuvos aukštųjų mokyklų atmosfera persmelkta stereotipų, susijusių su lytimi, ir homofobijos apraiškų.

6. Išvados ir rekomendacijos

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad jaunimo organizacijos Kauno rajone yra nepakankamai atviros etninėms mažumoms, skirtingos tautybės, rasės, lyties ir skirtingos lytinės orientacijos atstovams - tik kas maždaug kas septintos Kauno rajone veikiama jaunimo organizacijos veikloje dalyvauja tokie asmenys ir tik kas ketvirtos jaunimo organizacijos darbuotojai yra pilnai pasiruošę dirbti su kitos tautybės ar rasės žmonėmis.

Maždaug kas penktos organizacijos veikla ir paslaugos yra fiziškai pasiekiamos ir adaptuotos neįgaliems ir spec.poreikių turintiems asmenims ir jų nariai savo vykdomoje veikloje yra pilnai pasiruošę dirbti su neįgaliais ir spec.poreikiais turinčiais jaunuoliais. Kiek mažiau nei dešimtadalis apklaustų jaunimo organizacijų atstovų teigė neturintys tinkamų priemonių ir gebėjimų dirbti su neįgaliais ir spec.poreikių turinčiais jaunuoliais, kitos rasės ar tautybės ir etninių mažumų atstovais, bet norėtų išmokti būdų kaip dirbti su akščiau išvardintomis grupėmis. Maža dalis apklaustųjų, kurie jaustųsi nejaukiai jei nuolat reiktų leisti laiką su kitos rasės, tautybės ar tikėjimo asmenimis bei neįgaliaisiais ar spec.poreikių turinčiais asmenimis.

Nors kas ketvirtos jaunimo opragnizacijos atstovas mano, kad jaunimui yra būtina būti kartu su neįgaliais ar kitos rasės, tautybės ar tikėjimo asmenimis, kad išaugtų pilnavertėmis asmenybėmis, vis tik išlieka maža dalis, kurie apskritai nenorėtų savo veikloje dirbti su neįgaliais ir spec.poreikių turinčiais jaunuoliais, kitos rasės ar tautybės ir etninių mažumų atstovais, ir mano, kad tai galėtų trikdyti kitų jaunuolių norą dalyvauti mano vykdomoje veikloje.

Daugelis apklaustų jaunimo organizacijų atstovų teigė nežiną, kad jų organizacijoje kas nors būtų patyręs (-usi) patyčias/priekabiavimą/pašaipas ir patys nepatirintys nieko panašaus. Tačiau kitų atliktų tyrimų rezultatai byloja, kad tiek studentų tiek moksleivių aplinkoje patyčios yra gan dažnas reiškinys. Galima daryti išvadą, kad jaunimas jaučiasi labiau pilnavertis bendra veikla užsiimančių ir besidominčių bendraamžių tarpe, negu ugdymo įstaigoje. Patyčios, pažeminimas ar priekabiavimas vis dėlto labiausiai nupriekti yra prieš skirtingą lytį, skirtingą rasę/tautybę/etninę grupę bei homoseksualumą.

Su diskriminacija yra kovojama skirtingai – kas maždaug ketvirta organizacija taiko drausminimo priemones, pvz.draudžia pašaipas, ir organizuoja ugdomuosius užsiėmimus patyčių ir diskriminacijos prevencijos klausimais. Taip pat neretai organizacijų vadovai tarpininkauja sprendžiant diskriminacinio pobūdžio konfliktus.

Vos mažiau nei pusė respondentų prieštarauja įžeidžiantiems juokeliams, o labiausiai apie neįgaliuosius ir turinčius spec. poreikių asmenis, kiek mažiau apie moteris/vyrus bei apie skirtingas etnines grupes, tautybę ar rasę. Mažiausiai prieštaraujama ir kreipiama dėmesio į įžeidžiančius juokelius apie homoseksualius asmenis, ir daugiausiai laidoma įžeidžiančių juokelių apie homoseksualius asmenis, tad darytina išvada, kad tai yra labiausiai žeidžiama socialinė grupė.

Tyrimas atskleidė, kad labiausiai tinkamą požiūrį į įvairias socialines grupes bei žmogaus teises ir laisves formuoja šeima, sekanti yra ugdymo įstaiga. Ne ką mažiau prisidedant prie požiūrio į žmogaus teises ir laisves formavimo savo veikla mato ir pačių organizacijų atstovai.

Įdomu ir tai, kad tyrimo duomenimis, priemonių diskriminacijos mažinimui labiausiai turi imtis pats jaunimas, antroje vietoje yra tėvai ir trečioje vietoje yra valdžios institucijos bei mokytojai/dėstytojai/būrelių vadovai. Pastabėtina, kad labiausiai tinkamos priemonės padėsiančios užtikrinti diskriminacijos ir patyčių mažinimą ir pagarbą žmogaus teisėms jaunimo tarpe yra pokalbiai šeimoje, ne ką mažiau svarbios yra viešos kompanijos, akcijos ir mokyklos bendruomenės švietimas pagarbos įvairovei klausimais.

7. Nuorodos

Tyrimas atliktas įgyvendinant projektą “Pilietinė pagalba jaunimo organizacijoms kovojant su diskriminacija ir rasizmu“ nr. JUST/2012/FRAC/AG/2723 (toliau – projektas). Tyrimo metu gauti duomenys naudojami tolimesnėms projekto veikloms, siekiant užtikrinti jaunimo organizacijų įsitraukimą formuojant šiuolaikinio jaunimo vertybes, teigiamą požiūrį į pažeidžiamas socialines grupes ir tinkamą elgesį su silpnesniais už save.

Tyrimo atlikimą, kaip sudėtinę projekto dalį finansavo Europos Komisija.

Tyrimas atliktas VšĮ “Jaunimo karjeros centras” užsakymu.